

Grote wierenstranding aan de Belgische Westkust tijdens de zomer van 2005

Marie-Thérèse Vanhaelen, Ingrid Jonckheere
en Hans De Blauwe

De voorbije zomer was geen hoogvlieger voor het kusttoerisme, SWG-ers echter lieten het niet aan hun hart komen; zij zien met verlangend oog uit naar guur, winderig weer waarbij de zee telkens een tipje van haar geheimzinnige sluier oplicht. De zeer hevige N- tot NW-wind op 6 en 7 augustus 2005 luidde een interessante periode voor strandwaarnemingen in. Op 10 augustus vond de eerste auteur, tussen de voorlopers van het drijvend materiaal dat kustwaarts stevende een kapsel met dooier van de hondshaai *Scylliorhinus caniculus* en een prachtig riemwier *Himanthalia elongata*, waarbij zich uit het oude voetje een achttal nieuwe, trechterzwamvormige voetjes ontwikkelden (foto 1). De oude schijf was onderaan begroeid met diverse mosdiertjes en wieren, onder andere een grote toef *Gastroclonium ovatum*. Op 12 augustus deed zich dan de massale wierstranding voor. Vooral te Sint-Idesbald, Koksijde Ster der Zee en Oostduinkerke Sint-André en dijk waren honderden kluwens riemwier *Himanthalia elongata* aangespoeld, maar dadelijk merkte de eerste auteur dat ertussen ook honderden veterwieren *Chorda filum* lagen. Sinds 1988 noteerde de eerste auteur de grote riemwierstrandingen aan de Westkust; dit waren er in de loop van 17 jaar zeventien, wat betekent dat zich hier gemiddeld éénmaal per jaar een massale riemwierstranding voordoet. Veterwierstrandingen zijn veel zeldzamer; de eerste auteur bemerkte er slechts drie in die 17 jaar, namelijk in september 1989, augustus 1998 en nu, in augustus 2005. In de veronderstelling dat de omvangrijke massa's bruinwier die op onze kust terechtkomen, afkomstig zijn van voor de Normandische en Bretoense rotskusten, vragen we ons af of *Chorda filum* er minder frequent voorkomt, ofwel dat veterwier minder drijfvermogen heeft, ofwel vlugger ontbindt, zodat het zelden onze kust bereikt. Vanzelfsprekend hebben zulke strandingen heel veel te maken met de klimatologische omstandigheden, voornamelijk windrichting en -sterkte.

De talrijke riemwierpakketten leenden zich uiteraard tot onderzoek naar nog aanwezige voetjes en hun meestal erg interessante begroeiing of herberging van tal van andere mariene organismen.

Op de riemen zelf vond de eerste auteur de (door haar nooit eerder gevonden) epifyt *Elachista scutulata*, een fluweelachtig bruinwier dat een rechthoekig kussentje vormt om de riemen (foto 2).

Er lagen ook honderden toefjes Japans bessenwier *Sargassum muticum*; eveneens honderden knotswieren *Ascophylum nodosum* en blaaswieren *Fucus vesiculosus*. Een

tiental vezelwieren *Cystoseira baccata* en één hauwwier *Halidris siliquosa* vervolledigden het assortiment bruinwieren. Bovendien waren darmwieren *Enteromorpha* spec. massaal aangespoeld. Op 13, 15, 16, 18, 25, 26 en 29 augustus waren de strandexcursies hoofdzakelijk speurtochten naar riemwiervoetjes. Uiteindelijk bleek dat de eerste auteur er 200 verzameld had en ook de tweede auteur verzamelde er een 10-tal, materiaal genoeg dus voor een grondig onderzoek. Hans De Blauwe determineerde de mosdiertjes, de eerste auteur probeerde begroeiende wiertjes, schaaldieren en verscholen weekdiertjes op naam te brengen, hierbij erg geholpen door de tweede auteur die het microscopisch onderzoek op zich nam en ook de microfotografie ter harte nam, met verrassende resultaten (zie foto's verder in dit nummer)

Een drietal door de eerste auteur gevonden aangespoelde voorwerpen maakten ook deel uit van ons onderzoek. Een krat met opschrift MERCABILBAO gevonden op 15 augustus 2005 te Oostduinkerke bezorgde ons een mooie vondst. Op een fragment van een kreeftenfui, amper 20 cm x 10 cm, opgeraapt op 25 augustus 2005 te Koksijde, werden onder andere 13 soorten Bryozoa aangetroffen.

En tenslotte verraste een broodmand uit de Britse West-Midlands, eveneens gevonden te Oostduinkerke op 15 augustus 2005, ons niet door de begroeiing maar wel door het opschrift.

Foto 1: *Scylliorhinus caniculus* en *Himanthalia elongata* (foto: Marc Panneels)

Foto 2: *Elachista scutulata* op riemwier (foto: Marc Panneels)

Foto 3: *Patella aspera* (foto: Marc Panneels)

Foto 4: *Helcion pellucidus* (foto: Ingrid Jonckheere)

De begroeiing van een 200-tal riemwiervoetjes, verzameld in augustus 2005 op de stranden van de Westkust (vanaf Oostduinkerke tot De Panne).

Alges - wieren

Groenwieren

Enteromorpha spec: enkele exemplaren

Ulvaria obscura: 2 jonge toefjes, uiterst dun, nog langwerpig

Chaetomorpha implexa: één uiterst fijn wollig toefje

Roodwieren

Koraalwier *Corallina officinalis*: zeer talrijk, vooral op de schaalhorens maar ook op de andere voetjes

Mesophyllum lichenoides: zeer talrijk, vooral samen met het koraalwier

Gastroclonium ovatum: 10-tallen grote, tot ± 10 cm

Ceramium rubrum: enkele exemplaren

Ceramium flabelligerum: enkele exemplaren

Bruinwieren

Pilayella littoralis: één fijn pluimachtig toefje

Bryozoa - mosdierpjes gedetermineerd door Hans De Blauwe

In totaal trof de derde auteur 17 verschillende soorten aan. Bij het begin van de stranding was de soortenrijkdom het grootst; namelijk op 13 augustus 2005 (Koksijde + Sint-Idesbald). Toen zaten er op 81 voetjes reeds 14 verschillende soorten mosdierkolonies.

Hans was vooral geïnteresseerd in de vondst van *Watersipora complanata* vooral voor het maken van elektronenmicroscopfoto's. Voorts wijst hij erop dat, naast de gebruikelijke soorten vooral veel *Haplopoma graniferum* aanwezig was, een soort die normaal op stenen voorkomt.

Lijst van bryozoa-soorten op de riemwiervoetjes

<i>Umbonula littoralis</i>	<i>Microporella ciliata</i>
<i>Callopora lineata</i>	<i>Scrupocellaria reptans</i>
<i>Callopora rylandi</i>	<i>Filicrisia geniculata</i>
<i>Haplopoma graniferum</i>	<i>Watersipora complanata</i>
<i>Haplopoma impressum</i>	<i>Tubulipora</i> spec.
<i>Electra pilosa</i>	<i>Celleporina hassallii</i>
<i>Celleporella hyalina</i>	<i>Aetea anguinea</i>
<i>Scruparia ambigua</i>	<i>Crisia eburnea</i>
<i>Scruparia chelata</i>	

Cirripidia - rankpotigen

Bij vijf van de voetjes die op een ruwe schaalhoren gehecht waren, troffen we een levend vulkaantje *Balanus perforatus* op de *Patella aspera* aan, één voetje zat vast op een grote dode *Balanus perforatus*, deze laatste zat niet op een schaalhoren.

Vermes - wormen

Spiraalkokertjes *Spirorbis spirorbis* waren algemeen aanwezig op de voetjes. Ook enkele driekantige kalkkokerwormen *Pomatoceres triqueter* werden ontdekt op de *Patella*'s.

Mollusca – weekdieren

Gastropoda

Een kleine, levende ruwe schaalhoren *Patella aspera* (foto 3), van amper 4 mm zat op de onderkant van een riemwiervoetje. In totaal zaten er 18 riemwiervoetjes op een lege ruwe schaalhoren; slechts een viertal schaalhorens waren aan de binnenzijde glanzend iriserend vers.

Op 24 september 2004 had de eerste auteur op de bovenzijde van een riemwiervoetje ook een levende blauwgestreepte schaalhoren *Helcion pellucidus* gevonden (foto 4).

Bivalven

We deden ook enkele leuke vondsten van voor de Belgische kust weinig gemelde bivalven vastgehecht met byssusdraden op enkele patella's, verscholen tussen het overvloedig aanwezige koraalwier.

Mossel *Mytilus edulis* forma *provincialis*: 4 dode exemplaren

Schilferige dekschelp *Pododesmus squamula*: 3 doubletjes

Noorse rotsboorder *Hiatella arctica*: 2 levende doubletjes

Gebochelde streepchelp *Musculus discors* (foto 5,6,7,8): In totaal 7 doubletjes variërend in grote van 1 tot 7 mm.

In de Strandvlo werd *Musculus discors* tot nu toe enkel gemeld in verslagen van meerdaagse excursies in Frankrijk en door René Vanwalleggem (1984) als bijvangst van Oostendse vissers. Toch werd dit schelpje door de tweede auteur al een paar keer gevonden op het Belgische strand, telkens op drijvende voorwerpen waarop ook *Corallina officinalis* te vinden was.

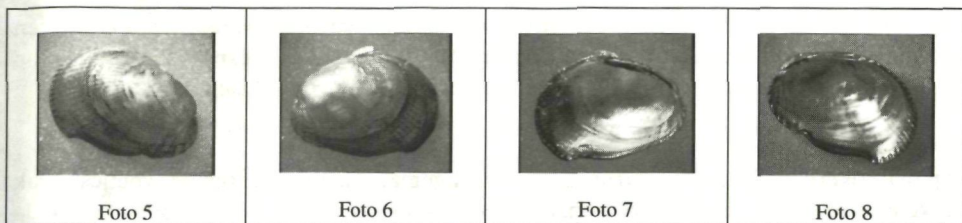

Foto 5: *Musculus discors* (5 mm) – buitenkant linker klep, foto 6: *Musculus discors* (5 mm) – buitenkant rechter klep, foto 7: *Musculus discors* (5 mm) – binnenkant linker klep, foto 8: *Musculus discors* (5 mm) – binnenkant rechter klep (foto's : Ingrid Jonckheere)

De begroeiing van de krat uit Bilbao

Bryozoa - mosdierpjes

Enkele kolonies *Tubulipora* spec.

Overvloedig harige vliescelpoliep *Electra pilosa*

Cirripidia - rankpotigen

Een 15-tal grote sterpokken *Elminius modestus* + een 100-tal zeer kleine

Een 10-tal kleine vulkaantjes *Balanus perforatus*

Enkele gekartelde pokken *Balanus crenatus*

Mollusca – weekdieren

Gastropoda

3 uiterst kleine muiltjes *Crepidula fornicata* respectievelijk 1, 2 en 3 mm groot

Bivalven

30 juveniele doubletjes *Aequipecten opercularis* van 1 tot 3 mm groot (foto 9, 10)

1 juveniel doubletje *Pecten maximus* van 3,5 mm groot (foto 11, 12). Vooral dit laatste kleine schelpje was niet makkelijk om te determineren. Doordat de top heel erg naar links lag (ongeveer op 1/3de van de breedte van het schelpje), en we in geen enkele publicatie een soort vonden met die kenmerken concludeerden we al snel dat het hier om een onvolgroeid doubletje ging. Er zijn echter heel weinig publicaties te vinden waarin ook de juveniele vormen beschreven worden of waarin je foto's daarvan kan aantreffen. Uiteindelijk bracht het web de redding. De tweede auteur vond een website (WWW.IATS.CSIC.ES) met elektronenmicroscopiefoto's van een achttal soorten *Pecten* en aanverwanten. *Pecten maximus* stond er niet tussen maar de meest voorkomende soorten wel, waaronder *Pecten jacobaeus*. Zo wisten we zeker wat het niet was en konden we vergelijken. Uiteindelijk konden we besluiten dat het een juveniele *Pecten maximus* betrof.

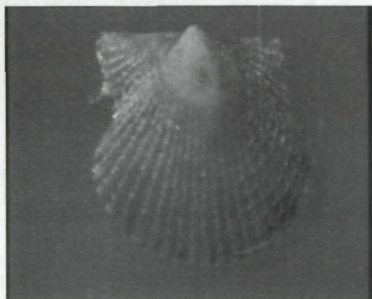

Foto 9: Juveniele *Aequipecten opercularis* – voorzijde (2 mm) (foto: Ingrid Jonckheere)

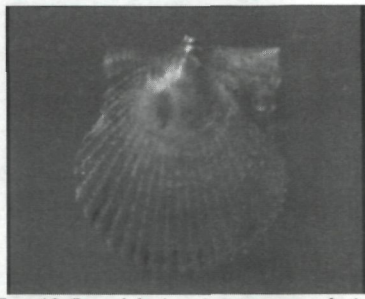

Foto 10: Juveniele *Aequipecten opercularis* – achterzijde (2 mm) (foto: Ingrid Jonckheere)

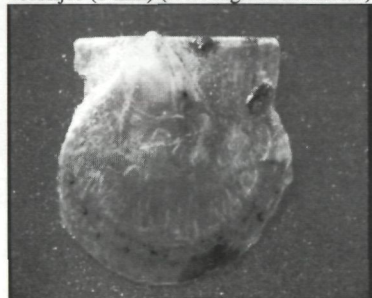

Foto 11: Juveniele *Pecten maximus* – voorzijde (3,5 mm) (foto: Ingrid Jonckheere)

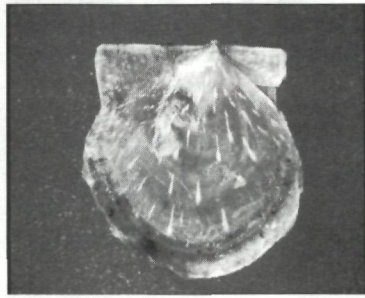

Foto 12: Juveniele *Pecten maximus* – achterzijde (3,5 mm) (foto: Ingrid Jonckheere)

De begroeiing van het fragment van de kreeftenfuik

Bryozoa - mosdiertjes gedetermineerd door Hans De Blauwe

<i>Tubicellepora avicularis</i>	<i>Callopora lineata</i>
<i>Escharella variolosa</i>	<i>Plagioecia patina</i>
<i>Escharella immersa</i>	<i>Microporella ciliata</i>
<i>Schizomavella spec.</i>	<i>Chorizopora brongniarti</i>
<i>Escharoides coccinea</i>	<i>Tubulipora spec.</i>
<i>Disporella hispida</i>	<i>Lichenopora ? spec.</i>

Cirripidia - rankpotigen

27 ritspokken *Verruca stroemia*

Een 10-tal kleine vulkaantjes *Balanus perforatus*

Enkele gekartelde zeepokken *Balanus crenatus*

Vermes - wormen

Spiraalkokertjes *Spirorbis spirorbis*

Driekantige kalkkokerwormen *Pomatoceres triqueter*

Broodmand uit de Britse West-Midlands

Tot slot vond de eerste auteur een broodmand met slechts weinig begroeiing maar met een toch wel ernstig te nemen waarschuwing erop.

"WARNING - THEFT
BRITISH BAKERIES LTD
THIS BREAD BASKET IS STOLEN
UNLESS USED FOR OUR GOODS AND
IN POSSESSION OF OUR CUSTOMER.
MUST BE RETURNED WHEN EMPTY.
THIEVES WILL BE PROSECUTED." (zie foto pag. 24)

Waar ze het voorwerp verborg is niet gekend. Wel vernam de tweede auteur dat de vindster regelmatig enkele weken in het buitenland onderduikt; of het iets met deze vondst te maken heeft is niet bekend.

Besluit

Naast allerlei begroeide drijvende voorwerpen die aanspoelen zijn riemwiervoetjes echte schatkamers van diverse mariene organismen die zelden vóór onze kust aangetroffen worden. Vooral de voetjes die op een schaalhoren vastzitten en bovendien rijkelijk begroeid zijn met koraalwier *Corallina officinalis* leveren soms prachtige vondsten. Ook voorwerpen, waarvan we vermoeden dat ze van zeer ver op zee aangevoerd worden zijn zeker een intensief onderzoek waard, zoals de vondst van de prachtige juveniele *Pecten maximus* bewijst.

Literatuur

WWW.IATS.CSIC.ES. Scanning Electron Microscopy (SEM) images of pectinied spats obtained from western Mediterranean. Proceedings of the National Shellfisheries Association, 1998 – Journal of Shellfish Research 17(1): 123-130. Institute of Aquaculture Torre de la Sal.

VANWALLEGHEM, R., 1984. Mollusken in de bijvangst van Oostendse vissers. II. De Strandvlo, 14(1): 20-23.

Ter Yde I
8670 Koksijde

Sint-Idesbaldusstraat 20/402
8670 Koksijde

Watergang 6
8380 Dudzele